

Prawa i wolności obywatelskie

Zalecenia Komitetu Praw Dziecka

Uwagi końcowe do połączonych piątego i szóstego sprawozdania okresowego Polski

[...]

D. Prawa i wolności obywatelskie (Art. 7-8 i 13-17 Konwencji)

Rejestracja urodzeń i narodowość

22. Uwzględniając cel 16.9 Celów Zrównoważonego Rozwoju, Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

- a) Wzmocniło działania zapobiegawcze w zakresie bezpieczeństwa wśród dzieci, w tym w drodze rozszerzenia ochrony na urodzone dzieci bezpaństwowym rodziców bez dokumentów;
- b) Rozważyło ratyfikowanie Konwencji dotyczącej Statusu Bezpaństwowców, Konwencji o Ograniczaniu Bezpaństwowości, Europejskiej Konwencji o Obywatelstwie oraz Konwencji Rady Europy o Unikaniu Zjawiska Bezpaństwowości w Związku z Sukcesją Państw.

Prawo do tożsamości

23. Komitet wraca do swoich poprzednich zaleceń³⁸ i wzywa Państwo-Stronę do zaradzenia przyczynom anonimowego porzucania dzieci, zwiększenia środków wsparcia dla rodzin oraz rozważenia wprowadzenia, w ostateczności, udostępnienia instytucji „anonimowego” porodu w szpitalu, aby wyeliminować anonimowe porzucanie dzieci w „oknach życia”.

Swoboda myśli, sumienia i wyznania

24. Komitet jest zaniepokojony rolą, jaką Kościół Katolicki rzekomo odgrywa w edukacji publicznej. Komitet jest również zaniepokojony tym, że lekcje etyki nie są dostępne we wszystkich szkołach w ramach alternatywy dla lekcji religii.
25. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona szanowało prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania w edukacji, zgodnie z międzynarodowymi standardami, w taki sposób, aby świecki system kształcenia publicznego promował kulturę równości i integracji oraz, aby zajęcia etyki były dostępne we wszystkich szkołach jako alternatywa dla lekcji religii.

Ocena realizacji i rekomendacje

22. Zgodnie z przepisami Konwencji o prawach dziecka niezwłocznie po urodzeniu dziecka powinien zostać sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia powinno mieć prawo m.in. do uzyskania obywatelstwa (art. 7).

W kontekście gwarancji wynikających z art. 7 Konwencji o prawach dziecka, należy zwrócić uwagę, że Polska wciąż nie wykonała zaleceń Komitetu Praw Dziecka, odnoszących się do polepszenia gwarancji przeciwdziałania bezpaństwowości dzieci. Polska nie ratyfikowała

³⁸ CRC/C/POL/CO/3-4, ust. 21.

Konwencji o statusie bezpaństwowców przyjętej dnia 28 sierpnia 1954 r. przez Konferencję Pełnomocników zwołaną na mocy rezolucji Rady Ekonomiczno-Społecznej nr 526 A (XVII) z dnia 26 kwietnia 1954 r., (dalej: Konwencja o statusie bezpaństwowców), Konwencji o ograniczeniu bezpaństwowości przyjętą 30 sierpnia 1961 r. przez Konferencję Pełnomocników działającą zgodnie z rezolucją Zgromadzenia Generalnego ONZ nr 896 (IX) z 4 grudnia 1954 r., (dalej: Konwencja o ograniczaniu bezpaństwowości), Europejskiej Konwencji o obywatelstwie otwartą do podpisu w Strasburgu 6 listopada 1997 r., (dalej: Europejska Konwencja o obywatelstwie) oraz Konwencji Rady Europy o unikaniu zjawiska bezpaństwowości w związku z sukcesją państw przyjętą 19 maja 2006 r. w Strasbourgu, (dalej: Konwencja o unikaniu bezpaństwowości).

W odniesieniu do gwarancji powiązanych z prawem dziecka do uzyskania obywatelstwa, nierozwiązanym problemem pozostaje ochrona praw dzieci urodzonych za granicą Rzeczypospolitej Polskiej w związkach osób tej samej płci, z których co najmniej jedno jest obywatelem RP. Obecnie, dzieci te oraz ich rodzice napotykać znaczne trudności w dokonaniu transkrypcji zagranicznych aktów urodzenia, w których jako rodzice wskazane są osoby tej samej płci. Znacznie utrudnia im to dostęp do wydania dokumentów tożsamości potwierdzających polskie obywatelstwo. Sytuację pogarsza orzecznictwo sądów administracyjnych, które wskazują, że transkrypcja tego rodzaju aktów stanu cywilnego naruszałaby podstawowe zasady porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej³⁹, nie poruszając w odpowiednim stopniu kwestii dobra dziecka. Co więcej, Naczelny Sąd Administracyjny, oddalając skargę na odmowę wydania dowodu osobistego wskazał, że na skutek takiej odmowy „[p]rawa dziecka nie doznają żadnych ograniczeń, o ile skarżąca i jej partnerka wykażą zaangażowanie w celu uregulowania kwestii prawnych w sposób odpowiadający standardom polskim”⁴⁰. W ocenie tego sądu, trudności związane z odmową wydania dowodu osobistego „nie są nadmiernie uciążliwe i nie ograniczają żadnego prawa w sposób trwały”⁴¹. Pomimo tego, kwestia nie znalazła odzwierciedlenia w planach legislacyjnych Rady Ministrów.

Tymczasem sytuacja dzieci urodzonych lub wychowywanych w związkach osób tej samej płci, negatywnie wpływa także na stopień prawnej ochrony relacji istniejących pomiędzy rodzicami takiego dziecka oraz samym dzieckiem, co kłóci się z gwarantowanym w art. 8 Konwencji o prawach dziecka, prawem do zachowania jego tożsamości oraz stosunków rodzinnych. Warto zauważyć, że we wspomnianej wcześniej ustawie o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu⁴², nie znalazły się żadne rozwiązania chroniące relacje faktyczne wykształcone pomiędzy dzieckiem, a partnerem lub partnerką jego rodzica. Rozwiązania takie były natomiast obecne w poprzedniej wersji projektu tej ustawy. Gwarantowały one możliwość uczestniczenia w sprawowaniu pieczy i wychowaniu dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską drugiej z osób w związku. Proponując to rozwiązanie

³⁹ Uchwała NSA z 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19, ONSAiWSA 2020, nr 2, poz. 11.

⁴⁰ Wyrok NSA z 28 lutego 2024 r., II OSK 1303/21, LEX nr 3705334.

⁴¹ Wyrok NSA z 28 lutego 2024 r., II OSK 1303/21, LEX nr 3705334.

⁴² Ustawa o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu. Prezydent RP złożył wniosek o ponowne rozpatrzenie ustawy (stan na dzień 17 lipca 2026 r.).

projektodawca wskazywał, że jest to wyraz częściowego dostrzeżenia rzeczywistości i sytuacji dzieci wychowywanych w związkach par osób tej samej płci. Podkreślał, że ma to na celu realizację zasady dobra dziecka. Należy więc uznać, że ominięcie tego rozwiązania w obecnym przedłożeniu legislacyjnym, w praktyce będzie skutkowało systemowym naruszeniem praw dzieci i osób uczestniczących w ich wychowaniu.

23. W przeszłości Komitet Praw Dziecka odnosił się także do praktyki funkcjonowania w Polsce tzw. okien życia, a więc specjalnie przygotowanych miejsc, umożliwiających rodzicom na anonimowe pozostawianie w nich dzieci. Rozwiązania te zostały wprowadzone w życie wskutek pojawiających się przypadków zabójstw nowonarodzonych dzieci. W tym kontekście, Komitet Praw Dziecka rekomendował Polsce zajęcie się przyczynami anonimowego porzucania dzieci, wzmocnienia środków wsparcia dla rodzin oraz rozważenie wprowadzenia, w ostateczności, możliwości „poufnych porodów szpitalnych”. Należy zauważyć, że pomimo rozwijającego się systemu wsparcia socjalnego dla rodzin z dziećmi, w dalszym ciągu zdarzają się przypadki anonimowego porzucania dzieci w tzw. oknach życia. Co więcej, dotyczą one nie tylko noworodków, lecz również dzieci starszych, dwuipółletnich⁴³, trzyletnich⁴⁴, a nawet sześciolletnich⁴⁵. Przypadki te stawiają pod dużym znakiem zapytania poziom wsparcia dla rodzin z dziećmi znajdującymi się w trudnej sytuacji, a także to, czy wsparcie to adresowane jest zawsze do osób najbardziej tego wymagających. Jednocześnie, należy odnotować, że zgodnie z danymi Ministerstwa Zdrowia, stale rośnie liczba dzieci pozostawionych w szpitalu po urodzeniu⁴⁶. W 2023 r. było to 715 noworodków, podczas gdy w 2021 r. - 643 noworodków. Ministerstwo Zdrowia, jak samo przyznaje, nie gromadzi natomiast informacji na temat przyczyn, dla których dzieci są pozostawiane w szpitalu po urodzeniu⁴⁷. Dlatego też, konieczne wydaje się przeprowadzenie szczegółowych badań powodów, dla których dzieci są pozostawiane w oknach życia, a następnie – w oparciu o wyniki tych badań – rozważenie wprowadzenia nowych polityk socjalnych lub modyfikacje już istniejących.

25. Konwencja o prawach dziecka w art. 14 gwarantuje każdemu dziecku prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania, a także poszanowanie praw i obowiązków rodziców w zakresie ukierunkowywania dziecka przy korzystaniu z tego prawa, w sposób zgodny z rozwijającymi się zdolnościami dziecka. W kontekście gwarancji wynikających z art. 14 Konwencji o prawach

⁴³ RMF24, *Trudno uwierzyć w taką historię. 2,5-letnie dziecko zostawione w oknie życia*, 2021 r. Źródło: https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-trudno-uwierzyć-w-taką-historię-2-5-letnie-dziecko-zostawione,nId,5425767#crp_state=1 (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁴⁴ Polsat News, *Ojciec zostawił 3-latkę w oknie życia. Szuka go policja*, 2019 r. Źródło: <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-12-27/ojciec-zostawil-3-latke-w-oknie-zycia-szuka-go-policja/> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁴⁵ Onet, *6-latka zostawiona w oknie życia. Sąd zdecydował o jej dalszym losie*, 2024 r. Źródło: <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/6-latka-zostawiona-w-oknie-zycia-sad-zdecydowal-ze-trafi-pod-opieke-babci/ct9e8bd> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁴⁶ Odpowiedź Ministra Zdrowia na interpelację nr 4221 z dnia 16 sierpnia 2024 r. w sprawie zapewnienia bezpiecznego porodu oraz pozostawienia noworodka w tzw. oknie życia, sygn. RZ1.050.1.2024.JK. Źródło: <https://sejm.gov.pl/INT10.nsf/klucz/ATTD8AJ5E/%24FILE/i04221-o1.pdf> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁴⁷ Ibidem.

dziecka, należy odnotować pozytywne zmiany związane z powszechnym dostępem do lekcji etyki w szkołach publicznych⁴⁸, będące następstwem wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Grzelak p. Polsce⁴⁹. W ramach implementacji omawianego orzeczenia znacznemu rozszerzeniu uległa oferta edukacyjna lekcji etyki adresowana do uczniów⁵⁰. Pozytywnie ocenić należy także zmiany polegające na niewliczaniu oceny z religii lub etyki do średniej ocen, jak również te wskazujące, że zajęcia z tych przedmiotów będą odbywały się na pierwszej lub ostatniej godzinie lekcyjnej.

W sferze realizacji wolności sumienia, problemem pozostaje brak możliwości określenia przez uczniów niepełnoletnich tego, czy chcą uczestniczyć w lekcjach religii lub etyki. Ministerstwo Edukacji i Nauki w 2021 r. negatywnie odniosło się do postulatu zapewnienia dzieciom starszym swobody decyzji w tym zakresie, argumentując to treścią art. 48 Konstytucji RP gwarantującej rodzicom prawo do wychowywania dzieci zgodnie z ich przekonaniami. Zdaniem Ministerstwa Edukacji i Nauki, wykonywanie takich praw powinno jednak uwzględniać opinię dziecka⁵¹.

Istotną ingerencją w wolność sumienia, chronioną art. 14 Konwencji o prawach dziecka, jest także praktyka powoływania się na klauzulę sumienia ze strony lekarzy i farmaceutów w odniesieniu do zagadnień związanych ze zdrowiem reprodukcyjnym. W tym kontekście pozytywnie należy ocenić działania Ministerstwa Zdrowia, pozwalające uzyskać receptę na tzw. „antykontracepcję awaryjną” nie tylko u lekarza, ale również w aptece w ramach recepty farmaceutycznej. W przypadku dzieci, które ukończyły 15 r.ż., nie ma potrzeby na uzyskanie zgody rodzica⁵².

Konwencja o prawach dziecka gwarantuje dzieciom m.in. wolność zgromadzeń (art. 15). Z niepokojem należy odnieść się do przypadków kierowania wniosków przez funkcjonariuszy Policji, o stwierdzenie demoralizacji nastolatków, w związku z uczestnictwem w protestach klimatycznych⁵³ lub demonstracjach. Za niepokojące należy uznać także nieproporcjonalne stosowanie, w trakcie tych protestów, środków przymusu bezpośredniego⁵⁴, a także

⁴⁸ J. Suchecka, *Wiemy, w ilu szkołach można uczyć się etyki. Tak mało nie było ich od lat*, TVN24, 2019 r. Źródło: <https://tvn24.pl/polska/lekcje-etyki-w-szkolach-maleje-liczba-szkol-w-ktorych-mozna-sie-uczyc-etyki-ra995481-ls2616114> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁴⁹ Wyrok ETPC z dnia 15 czerwca 2010 r. w sprawie Grzelak p. Polsce, skarga nr 7710/02.

⁵⁰ J. Suchecka, *Wiemy, w ilu szkołach można uczyć się etyki. Tak mało nie było ich od lat*, TVN24, 2019 r.

⁵¹ Odpowiedź Rzecznika Praw Obywatelskich na pismo w sprawie postulatu o umożliwienie uczniom niepełnoletnim samodzielnego decydowania o uczestnictwie w lekcjach religii z dnia 13 maja 2021 r. Źródło: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/lekcje-religii-uczen-niepelnoletni-kto-decyduje-MEN-do-RPO> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁵² Ministerstwo Zdrowia, *Antykontracepcja awaryjna*, 2024 r. Źródło: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/antykontracepcja-awaryjna2> (dostęp dnia 13 kwietnia 2026 r.).

⁵³ Rzeczpospolita, *Sąd będzie badał demoralizację nastolatka po „Spacerze dla klimatu”*, 2021 r. Źródło: <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art8683831-sad-bedzie-badal-demoralizacje-nastolatka-po-spacerze-dla-klimatu> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

⁵⁴ D. Sitnicka, *Policjant złamał jej rękę podczas demonstracji. Prokuratura umorzyła śledztwo*, Oko.press, 2021 r. Źródło: <https://oko.press/policjant-zlamal-jej-reke-podczas-demonstracji-prokuratura-umorzyla-sledztwo> (dostęp dnia 29 czerwca 2026 r.).

prowadzenie działań ukierunkowanych na wywołanie wśród uczestników protestów „efektu mrożącego” tj. masowego spisywania danych uczestników oraz techniki działania policji w postaci tzw. *kettlingu* – blokowania dużej grupy ludzi na małej powierzchni.

Zgodnie z art. 16 Konwencji o prawach dziecka, żadne dziecko nie powinno podlegać arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję, ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację. Brak urzeczywistnienia tych gwarancji, jest w Polsce szczególnie widoczny w przypadku styku praw dziecka i nowych technologii. Powszechnym zjawiskiem jest problem tzw. *sharentingu*, przez co należy rozumieć udostępnianie informacji o dziecku i jego wizerunku w Internecie, w szczególności w mediach społecznościowych. Problem ten dotyczy około 40% rodziców⁵⁵. Publikowane zdjęcia, filmy oraz informacje, często mogą godzić w godność dziecka, jego prawo do prywatności, a także być wykorzystywane w sposób niezgodny z prawem. Co więcej, zjawisko to dotyczy także części placówek oświatowych, które wykorzystują wizerunek swoich podopiecznych do promowania swojej aktywności w mediach społecznościowych, nie zważając na potencjalne zagrożenia jakie niesie to dla bezpieczeństwa dzieci i ich prawa do prywatności⁵⁶. W lipcu 2026 r. Sejm uchwalił nowelizację ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 przewidującą zakaz publicznego udostępniania wizerunku dzieci przez podmioty prowadzące żłobki, kluby dziecięce oraz zatrudniające dziennych opiekunów, także w przypadku uzyskania zgody rodziców. Zmiana ta stanowi istotny krok w kierunku ograniczenia tzw. instytucjonalnego *sharentingu*, jednak nie obejmuje przedszkoli ani szkół.

Rekomendacje:

1. ratyfikacja Konwencji o statusie bezpaństwowców, Konwencji o ograniczeniu bezpaństwowości, Europejskiej Konwencji o obywatelstwie oraz Konwencji o unikaniu zjawiska bezpaństwowości,
2. zapewnienie pełnej realizacji praw dzieci posiadających obywatelstwo polskie, urodzonych lub wychowywanych w związkach osób tej samej płci, do uzyskania polskich dokumentów tożsamości i realizacji praw wynikających z tego obywatelstwa,
3. zapewnienie pełnej realizacji praw dzieci wychowywanych w związkach osób tej samej płci, do ochrony wykształconych w nich relacji dziecko – rodzic,
4. rozwój systemu wsparcia dla rodzin wychowujących dzieci, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, w celu minimalizacji zjawiska porzucania dzieci,
5. podejmowanie działań w kierunku diagnozy przyczyn porzucania dzieci przez rodziców i przeciwdziałania ich powstawaniu,

⁵⁵ A. Borkowska, M. Witkowska, *Sharenting i wizerunek dziecka w sieci. Poradnik dla rodziców*, Warszawa 2020 r.

⁵⁶ Fundacja Orange, *Wizerunek dziecka w Internecie. Publikować czy nie*, Warszawa 2024 r.

6. pełne poszanowanie praw dziecka w zakresie wolności zgromadzeń, w tym niepodejmowanie działań, mających na celu wywołanie wśród uczestników zgromadzenia „efektu mrożącego”,
7. podejmowanie działań mających na celu budowanie świadomości społecznej na temat zjawiska *sharentingu* i zagrożeń z nim związanych.